

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎี (๒) เพื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา และ (๓) เพื่อนำเสนอการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา และรวมไปถึงตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินตามหลักการที่ได้วางแนวทางไว้จนพบประเด็นคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๑ บทสรุป

การศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้ ทำให้พบประเด็นคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ

ความหมายของความรู้ที่เป็นพื้นฐานต่อการจัดการความรู้ คือ การผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ ได้แก่ ประสบการณ์ ข้อเท็จจริงพื้นฐาน ความซับซ้อน การตัดสินใจ การเรียนรู้ฝึกหัดด้วยตนเอง ค่านิยมและความเชื่อ รวมทั้งคุณค่า ความรอบรู้ในเนื้อหาสาระสารสนเทศ และความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งความรู้มี ๒ ประเภท คือ ความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge)

แนวทางการจัดการความรู้ประกอบไปด้วยความหมาย และความสำคัญของการจัดการความรู้ ซึ่งการจัดการความรู้หมายถึง กระบวนการที่ได้มา การรวบรวม การจัดการ การปฏิบัติที่ดีเยี่ยม การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ ทั้งความเชี่ยวชาญ ความชำนาญและประสบการณ์ที่สั่งสมมาในอดีตของตนเองและผู้อื่นที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือในสมองคน ในรูปของข้อมูล

ข่าวสาร เอกสารทั่วไป เอกสารธุรกิจ มาพัฒนาให้เป็นระบบที่ดีด้วยการบูรณาการกระบวนการดังกล่าว เข้ากับ เทคโนโลยี โครงสร้างองค์กร และยุทธศาสตร์ต่างๆ และการจัดการความรู้มีความสำคัญ ดังนี้คือ (๑) ช่วยสร้างนวัตกรรมที่ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์และบริการเกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง ได้เปรียบทางการแข่งขัน มีอำนาจการต่อรองและสร้างความพอใจให้กับลูกค้า (๒) เป็นเครื่อง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) และกระบวนการทำงาน ทำให้เกิดการ ร่วมมือ ปฏิบัติงานทั้งเสริมสร้าง กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง (๓) เพิ่มศักยภาพในการ แข่งขันและผลิต (๔) เพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผน ตัดสินใจ และปฏิบัติงาน รวมถึงการ ตัดสินใจในการลงทุนและแก้ปัญหา และ (๕) สามารถนำสินทรัพย์ความรู้ที่มีอยู่ทั้งนอกและใน องค์กรมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เมื่อทราบถึงความหมายและความสำคัญของการจัดการความรู้แล้ว ต่อไปคือ การ ดำเนินการจัดการความรู้ซึ่งประกอบไปด้วย

(๑) หลักการและเหตุผลของกระบวนการจัดการความรู้ อันประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการความรู้ทั่วไป คือ การสร้างความรู้ การประมวลความรู้ การเผยแพร่ความรู้ และ การใช้ความรู้ โดยในงานวิจัยฉบับนี้ นำเสนอกระบวนการจัดการความรู้ของโนนาเกซึ่งมี องค์ประกอบของกระบวนการสร้างความรู้ ๓ อย่างคือ (ก) พื้นที่ที่เรียกว่า บา (Ba) (ข) โมเดล SECI มี ๔ วิธีคือ คือ ๑. การปฏิสัมพันธ์ (Socialization) ๒. การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) ๓. การผสมผสานความรู้ (Combination) และ ๔. การผนึกความรู้ในตน (Internalization)

(๒) วิธีการดำเนินการจัดการความรู้ มี ๑๐ ประการ คือ ๑. สร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับ ความรู้ ๒. สร้างกลุ่มคนหรือทีมจัดการความรู้ขององค์กร ๓. สร้างบรรยากาศการมีปฏิสัมพันธ์ ร่วมกันอย่างหนาแน่นในกลุ่มพนักงานระดับล่าง ๔. การจัดการความรู้ควบคู่ไปกับ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๕. เน้นการจัดองค์กรแบบใช้ผู้บริหารระดับกลางในการ ขับเคลื่อน ๖. เปลี่ยนโครงสร้างองค์กรไปเป็นแบบไฮเปอร์เทก (Hypertext) ๗. สร้างเครือข่าย ความรู้กับโลกภายนอก ๘. สร้างวัฒนธรรมแนวราบ การสื่อสารอย่างอิสระทุกทิศทาง ๙. สร้าง วัฒนธรรมการจัดบันทึก และ ๑๐. การประเมินผลการดำเนินการจัดการความรู้

(๓) กิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ ได้แก่ คือ ๑. การสานเสวนาและ ทฤษฎี U ๒. การเล่าเรื่อง ๓. ระบบพี่เลี้ยง ๔. การสับเปลี่ยนงาน ๕. เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยน ความรู้ ๖. การจัดตั้งทีมข้ามสายงาน ๗. ชุมชนนักปฏิบัติ ๘. เพื่อนช่วยเพื่อน ๙. การเรียนรู้ระหว่าง AAR และ ๑๐. การเรียนรู้ภายหลัง

จากนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่อง เป้าหมายการจัดการความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยเป้าหมายของงาน เป้าหมายของการพัฒนาคน เป้าหมายขององค์กร และเป้าหมายในการสร้างชุมชนแนวปฏิบัติในองค์กร

ผลของการจัดการความรู้ ผู้วิจัยพบว่ามีประโยชน์คือ ๑. เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ๒. ป้องกันการสูญหายของภูมิปัญญา ๓. เป็นการลงทุนมนุษย์ ๔. เพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจ ๕. เกิดความเชื่อมโยงระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ๖. แก้ไขปัญหาได้ทัน ๗. เพิ่มคุณค่าและรายได้ ๘. เพื่อการสร้างสรรค์และจินตนาการ ๙. เปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมความรู้ แนวราบ ๑๐. เพิ่มโอกาสในการแข่งขัน และ ๑๑. เพิ่มยอดขาย

อย่างไรก็ตามแม้การจัดการความรู้ ทำแล้วจะมีประโยชน์ แต่ในความเป็นจริง การจัดการความรู้มีจุดอ่อนหลายประการด้วยกันคือ ๑. วัฒนธรรมองค์กรที่ไม่เอื้อต่อการจัดการความรู้ จึงเป็นอุปสรรคทำให้การจัดการความรู้ไม่ประสบความสำเร็จ ๒. การจัดการความรู้ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนที่แท้จริงจากผู้บริหารและไม่มีทีมงานที่ดำเนินการอย่างแท้จริงจะไม่ประสบความสำเร็จ ๓. ไม่สามารถจัดตั้งชุมชนแนวปฏิบัติตามเป้าหมายและขยายจำนวนได้อย่างต่อเนื่องสำเร็จ ๔. ไม่รับรู้ความเปลี่ยนแปลงภายนอก ในลักษณะตั้งอยู่บนความประมาท คือไม่ตระหนักว่าการเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อตนหรือหน่วยงานของตน และ ๕. การดำเนินการจัดการความรู้ไม่ได้มุ่งสู่เป้าหมายหลักขององค์กร

เมื่อทราบรายละเอียดของการจัดการความรู้ตามแนวคิดทฤษฎีแล้ว สิ่งที่ต้องศึกษาต่อไปก็คือ ความรู้ในพระพุทธศาสนาคืออะไร การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาคืออะไร มีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมืออะไรในการจัดการความรู้

ความรู้ในพระพุทธศาสนา คือความรู้ทั่ว ความรู้เข้าใจชัดเจน กริยาที่รู้ชัด ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ สามารถจำแนกเห็นถึงเหตุผล สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี และสิ่งนั้นๆ มีคุณหรือโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ และยังสามารถที่จะจัดแจง จัดสรร และจัดการสิ่งต่างๆ ในระดับการดำรงชีพ โดยผู้วิจัยจำแนกประเภทของความรู้ในพระพุทธศาสนาเป็น ๒ ประเภทให้เท่ากับประเภทความรู้ตามแนวคิดทฤษฎีเพื่อง่ายต่อการเทียบเคียงทำให้สามารถจำแนกออกเป็น ความรู้ฟัฏฐังคิยพุทธ หมายถึงจินตตามยปัญญาและภาวนามยปัญญา) และความรู้ชัดแจ้งเชิงพุทธ หมายถึงสุตมยปัญญา

การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นบาทฐานเพื่อนำมาบูรณาการ โดยนำแนวทางการพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา และแนวทางการพัฒนาปัญญาตามหลักกฏศีลธรรม ๔ มาเป็นพื้นฐานประยุกต์เข้ากับการจัดการความรู้

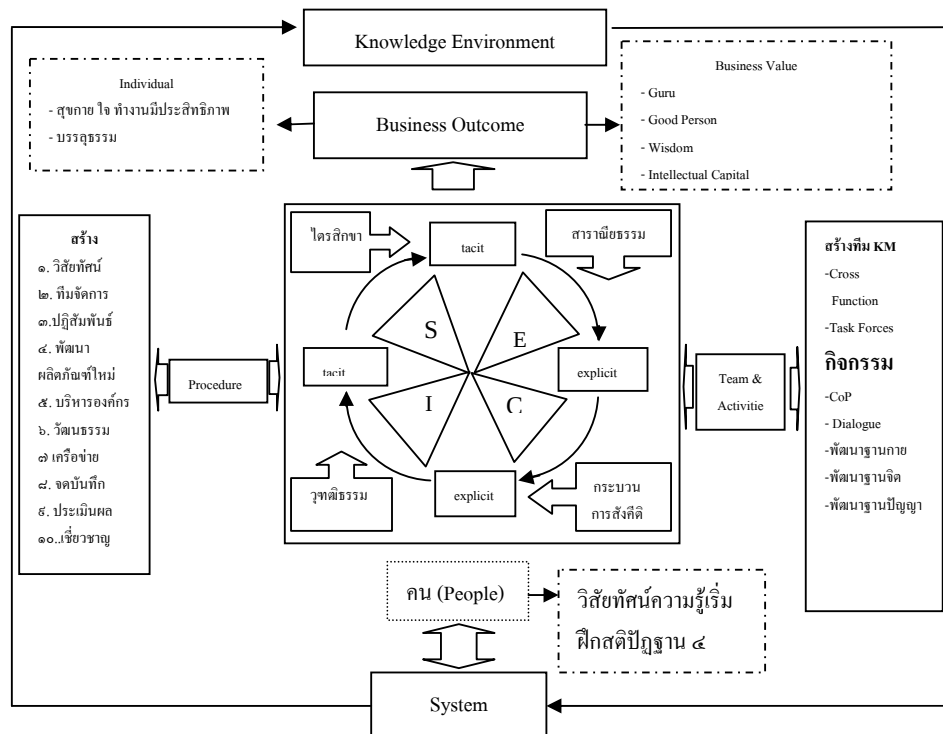
นอกจากนั้นการดำเนินการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในกรอบเดียวกันทั้งในเรื่องแนวทางการจัดการความรู้ในส่วนกระบวนการจัดการความรู้ วิธีการจัดการความรู้ กิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ โดยในส่วนของกิจกรรมนั้นจะมีกิจกรรมที่ผู้วิจัยนำเสนอ ๒ กิจกรรมที่จัดเป็นองค์ความรู้ใหม่คือ การเชื่อมสมาน และการฝึกสติปัฏฐานในชีวิตประจำวัน

ในส่วนของเป้าหมายของการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วย ๑. เพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน ในเรื่องปัจจัย ๔ ๒. เพื่อประโยชน์สุขในสังคมและประเทศชาติ ๓. เพื่อประโยชน์สุขในอนาคตเมื่อประสบความสำเร็จสมบูรณ์ของปัจจัย ๔ แล้วช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และ ๔. เพื่อการบรรลุมรรค

อย่างไรก็ตาม เมื่อการจัดการความรู้ตามแนวคิดทฤษฎีมีประโยชน์ ทางพุทธศาสตร์ย่อมจะขาดไม่ได้เช่นกัน ได้แก่ ๑. เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้วยการมีสติควบคุมอารมณ์ ๒. เพิ่มขีดความสามารถในการรับผิดชอบ ตัดสินใจด้วยความคิดที่แยบคาย ๓. ช่วยให้การบริหารองค์กรมีคุณธรรมและจริยธรรมในการรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ๔. ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาเพื่อให้ทำงานไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร และ ๕. ช่วยทำให้เกิดชุมชนแนวปฏิบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการภาวนาในลักษณะที่ขยายเครือข่ายให้กว้างขวางขึ้น

และผู้วิจัยยังพบว่า การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนามีจุดเด่นอยู่หลายประการคือ ๑. พัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมได้ ๒. มีหลักธรรมที่เปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรได้ เช่น ไตรสิกขา สาราณียธรรม วุฑฒิธรรม ๔ การเจริญสติปัฏฐาน ๓. สร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติได้หากสร้างภาวนามยปัญญาให้เกิดขึ้น ๔. มีเครื่องมือการเจริญสติให้ต่อเนื่องกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกับชีวิตประจำวัน ๕. เกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ทุกขณะทั้งกับตนเองและผู้อื่น และ ๖. จากพื้นฐานการภาวนาทำให้เกิดความเชื่อมโยงประสานกับบุคคลได้ทุกสถานการณ์ และทุกหน่วยงาน

กล่าวโดยสรุป เมื่อผู้วิจัยนำการจัดการความรู้ตามแนวคิดทฤษฎีมาบูรณาการกับการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ประการ โดยได้องค์ความรู้ใหม่เป็นรูปแบบ “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”

แผนภาพที่ ๕.๑ รูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือการบริหารที่แม้ว่าจะไม่เป็นที่นิยมแล้วในปัจจุบันนี้ แต่หากได้มีการนำกระบวนการจัดการความรู้และวิธีการดำเนินการจัดการความรู้พร้อมทั้งกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาไปช่วยเสริมหรือผลักดันให้กระบวนการจัดการความรู้ของโนนาคะมีพลังขึ้น โดยสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มากขึ้น สร้างชุมชนแนวปฏิบัติให้มากขึ้นและเพิ่มจำนวนให้ขยายไปทั่วทั้งองค์กร จะทำให้องค์กรสามารถดึงความรู้ฝังลึกในตัวตนซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่เป็นต้นทุนทางปัญญาเพิ่มขึ้น

การจัดการความรู้โดยเฉพาะความรู้ฝังลึกในตัวตนเป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ภายใน แม้บางครั้งเจ้าตัวเองก็ไม่ทราบว่าตนนั้นมีความรู้อะไรบ้าง การปฏิบัติธรรมเหมือนการทำวิจัยชิ้นงานที่เกิดขึ้นในตัวเรา เป็นสิ่งที่น่าเรียนรู้ ผู้วิจัยมักจะศึกษา ค้นหา อ่านหนังสือ ตำรา หรือบทความต่างๆ มากมายที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง แต่ไม่เคยมาอ่านเรียนรู้อารมณ์และสภาวะในตนเอง ดังนั้นผู้ใดที่อ่านหนังสือมากมาย ลองมาอ่านและเรียนรู้ตนเองจะพบว่า มีอะไรที่เกิดขึ้นได้อัจฉริยะยิ่งนักจนทำให้ผู้

นั้นลดละกิเลสไปได้โดยไม่รู้ตัว ศิลปวิสุทธิขั้น สมาริตั้งมั่นขึ้นและมีปัญญามากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้หรือตามรู้ตนเองนั้นเปรียบได้กับการเรียนรู้ที่จะดึงความรู้ฝังลึกในตนเองออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้งเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

อย่างไรก็ดี การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาหารูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ แต่ยังมีอีกหลายประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้คือ

๑. ข้อเสนอแนะในแง่นโยบายการนำไปใช้ : คนในองค์กร กลุ่มบุคคล ชุมชนและสังคมโดยรวมให้มีบทบาทร่วมกันดังนี้ (๑) การนำหลักการบูรณาการนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีศีลดีขึ้น มีสมาริดีขึ้น และมีสติและปัญญาที่เห็นความจริงในการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม (๒) มุ่งเน้นสร้างชุมชนแนวปฏิบัติทั้งในด้านการงานและการปฏิบัติธรรม ทั้งการเดินจงกรม นั่งสมาธิ และสวดมนต์ ขึ้นหลายๆ หน่วยงานจนทั่วทั้งองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการตื่นรู้

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป : งานวิจัยที่น่าสนใจในการต่อยอดจากงานวิจัยนี้ได้แก่ (๑) ศึกษาในเรื่องของการสร้างความรู้ในตนเอง (ปัจเจกปัญญา) เพื่อการบรรลุมรรค (๒) ศึกษาการจัดการความรู้ในชุมชนแนวปฏิบัติที่มุ่งเน้นภาวนามยปัญญา (๓) ศึกษาการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาด้านความรู้ฝังลึกของเอดทัคคะ เพื่อประยุกต์เป็นแบบอย่างในโลกปัจจุบัน